

Вісин В. В.,

д.і.н., доц., проф. кафедри гуманітарних наук та права, Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

ПРАВОВА БАЗА РОЗВИТКУ КООПЕРАТИВНОГО РУХУ НА ВОЛИНІ У ПЕРІОД МІЖ ПЕРШОЮ І ДРУГОЮ СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ

***Анотація.** У статті досліджена правова база розвитку кооперативного руху у Волинському воєводстві у 20-30-х роках ХХ ст. Охарактеризовано загальнодержавні та регіональні суспільно-політичні, економічні та галузеві законодавчі акти, які визначали політику центральної і місцевої влади у різних сферах життя суспільства і формували відповідне середовище для розвитку кооперації. Детально проаналізовано загальні кооперативні закони, закони щодо певних видів кооперації, інші нормативні акти стосовно кооперативної діяльності, які безпосередньо впливали на розвиток кооперації краю.*

Ключові слова: кооперація, кооператив, кооперативне законодавство, Волинське воєводство, «регіональна політика», закон про кооперацію, кредитна кооперація, споживча кооперація.

Visyn V. V.,

Doctor of History, Associate Professor, Professor of the Department of Humanities and Law, Lutsk National Technical University, Lutsk

LEGAL BASE OF DEVELOPMENT OF CO-OPERATIVE MOTION IN THE VOLYN IN A PERIOD BETWEEN THE FIRST AND SECOND WORLD WARS

***Abstract.** In the article the legal base of development of co-operative motion is investigational normatively in the Volyn in 20–30 years of XX century. National and regional socio-political, economic and of a particular branch legislative acts which determined the policy of central and local power in the different spheres of life of society and formed the proper environment for development of co-operation are described. In detail general co-operative acts, laws, are analysed in relation to the certain types of co-operation, other normative acts on co-operative activity, which directly influenced on development of co-operation of edge.*

Keywords: co-operation, cooperative store, co-operative legislation, Volyn, «regional policy», law on co-operation, credit co-operation, consumer co-operation.

Постановка проблеми. Реформування кооперативного сектора, яке вже давно назріло у нашій країні, неможливе без врахування накопиченого історичного досвіду в галузі правового регулювання діяльності кооперативних товариств. Ліберальне кооперативне законодавство польської держави дало можливість розвитку кооперації згідно з кооперативними принципами. Тому актуальним є дослідження правових чинників функціонування кооперативного руху на Волині. Розкриття означеного питання дасть змогу краще оцінити ступінь розробки кооперативного законодавства Другої Речі Посполитої та ті проблеми, з якими зіткнулася вітчизняна кооперація у міжвоєнний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти кооперативного законодавства міжвоєнного періоду висвітлено у наукових дослідженнях М. Корчинського [1], В. Семчика [2], а також у працях С. Гелея [3]. Проте нормативно-правова база щодо різних видів кооперації, а також особливості законодавства стосовно кооперативної системи волинського регіону залишаються малодослідженими.

Постановка завдання. Мета статті – охарактеризувати правові чинники розвитку кооперації на Волині у 20-30-х роках ХХ ст.; проаналізувати загальні кооперативні закони, закони щодо певних видів кооперації, інші нормативні акти стосовно кооперативної діяльності, які безпосередньо впливали на розвиток кооперації краю.

Виклад основного матеріалу дослідження. У першій половині 20-х років у новоствореній Польщі формувалася державна система: створювалася законодавча база, долалися кризові явища в економіці та суспільстві. Паралельно з реформуванням відбувалося становлення кооперативного законодавства. 29 жовтня 1920 р. польський сейм прийняв загальний кооперативний закон, що спирався на кращий досвід кооперативного законодавства розвинених країн Європи [4]. У ньому формулювалися основні засади кооперації, зокрема право на вільне і відкрите членство, право на отримання відсотків від вкладених капіталів, нескладна процедура реєстрації кооперативів. Згідно з цим законом кооперативом вважалося об'єднання необмеженої кількості осіб з початковим капіталом, основною метою якого було піднесення життєвого та культурного рівня його членів шляхом організації спільного господарювання. Кількість членів кооперативу не обмежувалася, так само як не обмежувалася кількість пайових внесків. Усі члени кооперативу, згідно з законом, незалежно від розмірів пайових внесків, мали однакові права, тобто кожному членові кооперативу на загальних зборах належав один голос. Крім участі в управлінні кооперативом, до найважливіших прав їхніх членів належало право користування результатами господарювання. На пайові внески кооператив виплачував з доходу дивіденди, розмір яких не міг перевищувати 2 відсотки понад процентну ставку державного банку. Закон передбачав три види відповідальності членів за зобов'язання кооперативу: а) відповідальність сумою пайових внесків; б) відповідальність частиною паю (обмежена відповідальність); в) відповідальність за зобов'язання кооперативу усім своїм майном (необмежена відповідальність). Керівними органами кооперативу були загальні збори, правління та наглядова рада. У загальних зборах мали право брати участь усі члени кооперативу. Вони розглядали результати діяльності інших органів кооперативу, обирали наглядову раду та управу кооперативу. Збори також розподіляли дохід. Правління кооперативу займалося придбанням майна, підписувало зобов'язання, організовувало господарську діяльність, приймало на роботу і звільняло з неї. Найважливіше завдання наглядової ради – контроль за використанням майна кооперативу та нагляд за діяльністю правління. Фонди кооперативу формувалися з паїв його членів. Кожен кооператив мав створити резервний капітал, до якого за рішеннями загальних зборів відраховувався певний процент з прибутку за рік. Не рідше ніж один раз на два роки в кооперативі проводилася ревізія. Її здійснювали члени Ревізійного союзу, до якого входив кооператив, або ж державна Кооперативна рада (у випадку, якщо кооператив не був членом Ревізійного союзу).

14 грудня 1920 р. міністр фінансів видав розпорядження про створення державної Кооперативної ради [5]. До ради входили по одному делегату від міністерств: фінансів, внутрішніх справ, юстиції, сільського господарства і державних товарів, промисловості і торгівлі, праці і суспільної опіки, а також суспільної праці, загалом сім осіб, і не менше 14 представників ревізійних союзів кооперативів, призначених міністром фінансів. Голову ради визначав міністр фінансів, а урядових делегатів на необмежений термін визначав відповідний міністр. Членів ради від ревізійних союзів за поданням голови ради затверджував міністр фінансів строком на два роки. До компетенції Кооперативної ради належали: розгляд проектів кооперативного законодавства; видання інструкцій, відповідних кооперативному закону; надання і позбавлення права ревізії ревізійним союзам; нагляд за належним здійсненням союзами ревізій; забезпечення проведення ревізій в не союзних кооперативах; складання плану використання різних коштів на цілі кооперативного руху, передбачених кооперативним законом чи державою; отримання та систематизація статистичних даних про кооперативний рух; розгляд справ, пов'язаних з розвитком кооперативного руху.

10 березня 1921 р. вийшло розпорядження міністра юстиції про реєстрацію кооперативу [6]. Товариство реєструвалося у суді, в окрузі якого знаходився офіс або відділ кооперативу на підставі правил торговельного реєстру, якщо вони не суперечили закону про кооперативи або на підставі даного розпорядження. До суду подавалися заява, статут, лист для оголошення про реєстрацію, дані про розташування офісу, відділів та мету підприємства; імена й прізвища членів правління, заступників та ліквідаторів тощо. Кооперативна рада визначала періодичне видання для опублікування оголошення про реєстрацію кооперативу, публікувала своє рішення в офіційному бюлетені і повідомляла про це реєстраційний суд.

7 квітня 1922 р. був прийнятий закон про об'єднання кооперативів [7]. В ньому визначалися процедура об'єднання, реєстрації та подальші умови функціонування двох і більше кооперативів.

4 грудня 1923 р. у Польщі ухвалили закон про часткову зміну кооперативного закону [8]. У зв'язку з заміною польської марки на польський злотий змінювалися статті, які містили назви грошових одиниць. Також відбулося незначне редагування формулювань деяких статей щодо загальних зборів кооперативу та перехідних положень.

Таким чином, можна констатувати, що у першій половині 20-х років ХХ ст. кооперативне законодавство було ліберальним і дозволяло товариствам вільно розвиватися згідно з міжнародними кооперативними принципами того часу. Слід зазначити, що втручання державних органів у господарські справи було мінімальним, що сприяло розвитку різних галузей виробництва країни.

У другій половині 20-х років влада прийняла кілька важливих законів, які опосередковано впливали на кооперацію. Зокрема, 7 червня 1927 р. – промисловий закон [9], який визначав статус промислового підприємства, умови його реєстрації і функціонування. Деякі положення цього закону стосувалися виробничої кооперації. В законі про сільськогосподарський банк [10] до функцій банку додалися: забезпечення кредитами сільськогосподарських кооперативів та їх союзів, а також забезпечення грошовими засобами повітових ощадкас та гмінних ощадно-позичкових кас для надання кредиту населенню для сільськогосподарських потреб. Окрім цього, 22 березня 1928 р. був прийнятий закон про Сільськогосподарські палати [11]. Ці структури створювалися у кожному воєводстві і контролювали усі питання аграрної сфери на місцях. Представник палати входив до державної Кооперативної ради. Загалом, у період від травневого перевороту до початку світової економічної кризи польське законодавство почало змінюватися з вільного демократичного на авторитарне. В цей час адміністративна влада Волині, поки ще не змінюючи самого законодавства, за допомогою адміністрування почала відділяти українські кооперативи від впливу Ревізійного союзу українських кооперативів (РСУК) у Львові – провідного центру західноукраїнської кооперації.

На рубежі 20-30-х років у Польщі ускладнилася політична ситуація, загострилася боротьба влади з опозицією. Політична криза загострилася світовою економічною кризою, яка докотилася до Польщі у 1929 р. Уряд, зайнятий боротьбою з опозицією, тільки у 1932 р. розпочав розробляти антикризові заходи. Нове законодавство, запроваджене пілсудчиками у першій половині 30-х років, відзначалося посиленням втручанням влади у всі сфери життя суспільства. Нова Конституція завершила процес перебудови устрою Польщі на авторитарних засадах [12]. 25 лютого 1932 р. прийнято закон про кредитні пільги для сільськогосподарських установ [13]. Згідно з ними виплату 10 млн. злотих кредиту на розвиток сільськогосподарської кооперації та її союзів було продовжено на 20 років. Окрім цього 14 січня 1936 р. вийшов декрет президента про пільги з виплат зобов'язань сільськогосподарських кооперативів і їх союзів [14]. У зв'язку з економічною кризою 27 жовтня 1932 р. вийшло розпорядження президента про фінансову допомогу кредитним установам [15]. Ця допомога надавалася у вигляді позики, прийняття частини або усього акційного (заставного) капіталу, державної гарантії і інших зобов'язань Державної казни в рамках сталої квоти у розмірі 100 млн. злотих, а також інших необхідних фінансових операцій. У 1935 р. стала квота була збільшена до 200 млн. злотих [16].

Етатистські тенденції торкнулися й кооперативної системи. Пропоновані урядом зміни мали на меті зміцнення контролю за діяльністю ревізійних союзів, створення можливості владі запроваджувати територіальні обмеження, які запобігали б взаємопроникненню союзів, зміну умов надання союзам права ревізії, а також позбавлення цього права. 19-20 червня 1929 р. на пленарному засіданні державної Кооперативної ради у Варшаві була затверджена нова класифікація кооперативів. Одночасно з поділом кооперативів на типи Кооперативна рада прийняла зразок статистичних таблиць, а також зобов'язала ревізійні союзи в річних звітах подавати дані про суспільно-виховну, культурну та пропагандистську діяльність [17]. 13 березня 1934 р. був схвалений закон про внесення змін до кооперативного закону [18]. По суті це був новий закон про кооперативи, оскільки змінилися нумерація, назва та зміст більшості розділів і статей. Якщо раніше 10 осіб могли створити кооператив, виконавши приписані формальності, то за новим законом суд реєстрував статут кооперативу після висновку Кооперативної ради або ревізійного союзу, що доцільність заснування та мета господарської діяльності товариства не викликають застережень. За новим законом право ревізії надавалося ревізорам, яких затверджував голова ради. Також він міг на підставі рішення Кооперативної ради позбавити ревізора назавжди або на певний час права проводити ревізію.

Значних змін зазнали положення стосовно ревізійних союзів. За новим законом статут ревізійного союзу і його зміни, а також право проведення ревізії затверджував міністр фінансів, а не Кооперативна рада. Міністр мав право обмежити територію діяльності ревізійного союзу і навіть об'єднати його з іншим союзом. Старі ревізійні союзи мусли протягом шести місяців після опублікування закону отримати право на подальшу діяльність. Таким чином закон підпорядкував кооперацію у цілковиту залежність від державних чиновників. 9 листопада 1934 р. міністр фінансів своїм розпорядженням заборонив Ревізійному Союзу Українських Кооперативів проводити ревізії українських кооперативів на території Волинського, Краківського, Люблінського, Поліського воєводств [19, 6].

На підставі статті 116 нового кооперативного закону 26 вересня 1934 р. вийшло розпорядження про організацію Кооперативної ради [20]. До її складу відтепер входили додатково представник від міністерства військових справ та представник Сільськогосподарських палат і загальна чисельність становила не менше 16 осіб. Голова ради був виконавцем розпоряджень міністра фінансів та ухвал Кооперативної ради. Свої функції він виконував за допомогою новоствореного Бюро кооперативної ради, яке входило до складу міністерства фінансів. Новий закон надав голові ради додаткові повноваження: нагляд за діяльністю ревізійних союзів; нагляд і ревізія несоюзних кооперативів; затвердження ревізорів і позбавлення їх права проведення ревізії; збирання загальних статистичних відомостей про кооперативний рух; представлення Кооперативній раді звітності з діяльності ревізійних союзів та пропозицій щодо розвитку кооперативного руху. Зазнали змін і повноваження Кооперативної ради. До її компетенції віднині входило представлення своєї думки міністру фінансів у справі надання чи позбавлення ревізійного союзу права ревізії. 17 липня 1939 р. міністр фінансів видав розпорядження про часткові зміни положення про Кооперативну раду. Зокрема, ліквідувалося Бюро кооперативної ради [21].

Зі зміною кооперативного закону у 1934 р. змінилися й правила реєстрації кооперативів. 25 червня 1934 р. міністр юстиції за погодженням з міністром фінансів видав розпорядження про реєстрацію кооперативу [22]. Товариство реєструвалося у суді, який здійснював торгівельний реєстр на підставі правил нового торговельного реєстру [23], якщо вони не суперечили закону про кооперативи або на підставі даного розпорядження. Публікувати оголошення про реєстрацію, в якому стверджувалося, що мета створення кооперативу та господарські наміри, вказані в статуті, не викликають застережень, мали право Кооперативна рада стосовно усіх кооперативів та ревізійні союзи щодо своїх кооперативів. Список ревізійних союзів з зазначенням обсягу їх повноважень, а також список періодичних видань для оголошень про реєстр кооперативів Голова Ради надсилав реєстровим судам. У свою чергу, реєстраційний суд надсилав до Кооперативної ради дані про кооператив. Таким чином у новому положенні зростали вимоги до реєстрації кооперативних товариств зі сторони Кооперативної ради та реєстраційних судів.

У 1935 р. польський уряд розробив проект нового молочарського закону, який ставив до молочарень великі технічні й санітарні вимоги. Крім цього, розташування приватних і кооперативних молочарень залежало від рішення адміністративної влади. Цей проект давав змогу неприхильній адміністрації, великою мірою залежній від шовіністичних кіл польського громадянства, підпорядкувати собі молочарство на західноукраїнських землях і міг спрямовуватися на знищення української молочарської кооперації. Представники української репрезентації в сеймі й сенаті на чолі з Ю. Павликовським, О. Луцьким, З. Пеленським висловили застереження щодо цього і запропонували, щоб районування і виконання умов щодо заснування молочарських кооперативів залежали від висновків місцевих самоуправних палат і ревізійних союзів. Деякі поправки українських послів до закону були прийняті, зокрема про компетенцію Сільськогосподарських палат.

22 квітня 1936 р. був прийнятий закон про виробництво молочних продуктів (молочарство) [24]. Згідно з цим законом нові молочарські підприємства можна було утворювати лише після одержання згоди Сільськогосподарської палати. Право на діяльність отримували підприємства з відповідними приміщеннями, обладнанням і кваліфікованим персоналом. Сільськогосподарська палата контролювала мережу приватних і кооперативних молочарень у певному районі. 15 жовтня 1936 р. вийшло розпорядження міністра сільського господарства і аграрних реформ про приміщення і обладнання молочарських підприємств і про підготовку кваліфікованих працівників

цих підприємств [25]. В ньому деталізувалися умови, яким мали відповідати підприємства зі збору і переробки молока, сметани, масла, сиру, а саме: 3-5 кімнатне помешкання, холодильники на сметану, дозрівачі для чистих культур, відповідна кількість тепломірів, крита каналізація, добра вода, перевірена державним Бактеріологічним Інститутом, поцинковане начиння, якісні сепаратори тощо. Окремий розділ розпорядження визначав необхідний рівень кваліфікації робітника для кожного типу молочарського підприємства, мережу освітніх закладів для професійної підготовки, а також різноманітні вимоги до працівників. Окремим розпорядженням від 26 жовтня 1936 р. молочарські підприємства, які отримували молоко виключно з власного господарства і не перевищували встановленої для переробки кількості молока, не підпадали під дію закону про молочарські підприємства [26]. Окрім цього, розпорядженням міністра сільського господарства і аграрних реформ від 15 жовтня 1936 р. про вивіз масла за кордон встановлювалися: вимоги до підприємств для отримання права вивозу масла, відповідні стандарти якості масла, процедура стандартизації і отримання дозволу на вивіз продукції, а також зразки експортної документації [27]. Прийняті закони загалом сприяли кількісним і якісним зрушенням у виробництві молочної продукції, а відтак і загальному розвитку виробничої кооперації.

Кооперативне законодавство першої половини 30-х років, з одного боку, спрямовувалося на подолання кризових явищ в економіці, а з іншого, давало змогу державній адміністрації згори регулювати районування союзних кооперативних об'єднань, розташування та густоту мережі спілок. Кооперативні об'єднання формувалися за територіальним принципом. У Польщі замість 33 ревізійних кооперативних союзів утворили 10 регіональних і загальнодержавних об'єднань. На Волині діяли національно мішаний союз "Гурт" та два польські союзи: "Сполем" і Союз рільничих та зарібково-господарських кооперативів, до яких змушені були перейти українські кооперативи. Це загрожувало кооперативним принципам добровільного гуртування і господарської ініціативи об'єднаних товариств, вносило в кооперацію більше примусу з боку державної адміністрації.

Після смерті Ю. Пілсудського у 1935 р., після короткого дворічного періоду "нормалізації" польсько-українських відносин, у правлячому таборі посилювалися тоталітарні тенденції. Уряд не виконав взяті перед українцями зобов'язання й прийняв програму колонізації східних земель. В межах цієї програми особливу роль відведено польській кооперації, завданням якої було перейняти ряд функцій української кооперації. Окрім фінансової підтримки польської кооперації, в українських кооперативів забирали право на ведення гуртового продажу монопольних товарів. На Волині навіть україно-польський союз "Гурт" був приєднаний до польського союзу "Сполем". Також вийшло розпорядження влади про вилучення з ужитку українських книг і заміни їх на польські та ведення кореспонденції виключно польською мовою. Все це підірвало віру української громадськості в можливість порозуміння з поляками і створення підстав майбутньої української державності в Польщі.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Таким чином, на розвиток кооперативного руху у Волинському воєводстві в 20-30-х роках ХХ століття впливали різноманітні правові чинники. Насамперед, це загальнодержавні та регіональні суспільно-політичні, економічні та галузеві законодавчі акти, які визначали державну політику в різних сферах життя суспільства, напрямки економічного розвитку країни, а також рішення регіональних властей стосовно проблем місцевого значення. Безпосередній вплив на розвиток кооперації мали загальні кооперативні закони; закони щодо певного виду кооперації та інші нормативні акти стосовно кооперативної діяльності.

Протягом міжвоєнного періоду правове поле функціонування кооперації на Волині постійно змінювалося і відповідно впливало на розвиток кооперативної системи. В процесі його формування можна виділити кілька періодів. Перший – з початку 20-х років до травневого перевороту Ю. Пілсудського – період парламентської республіки. Сформувалося ліберальне, демократичне законодавство у всіх сферах суспільства. Кооперація розвивалася на демократичних кооперативних принципах без втручання влади. Другий період – з 1926 р. до початку світової економічної кризи – можна охарактеризувати як перехідний від вільного демократичного до авторитарного. Для Волині він характерний проявом "регіональної політики" воєводи Г. Юзевського, спрямованої на асиміляцію непольських меншин. Місцева влада за допомогою адміністративних заходів почала відділяти українські кооперативи від впливу РСУК у Львові. Третій період – з початку економічної кризи до 1935 р. – встановлення авторитарного режиму Ю.

Піلسудського. Досить складний період був викликаний політичною і економічною кризою. Відбулася зміна законодавства майже у всіх сферах життя. Радикально змінилося кооперативне законодавство. На Волині українські кооперативи приєднали до польських ревізійних союзів. Четвертий період – з 1935 р. до 1939 р. – період утвердження тоталітарних тенденцій у польській державі, під час якого відбувається колонізація кооперативної сфери Волині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корчинський М. Кооперативне право [Текст] / М. Корчинський. – Львів : Накладом РСУК, 1935. – 238 с.
2. Кооперативне право : підручник для кооперат., сільськогосп., юрид. вищих навч. закладів і фак. [Текст] / за ред. чл.-кор. НАН України В. І. Семчика. – К., Ін Юре, 1998. – 336 с.
3. Гелей С. Розвиток кооперативного законодавства в Україні в період між першою та Другою світовими війнами [Текст] / С. Гелей, Т. Гелей // Українська кооперація: історичні та соціально-економічні аспекти : зб. статей; [за заг. ред. д-ра іст. наук, проф. С. Гелея]. – Львів : Вид-во Львівської комерційної академії, 2001. – Т. 2. – С. 16-33.
4. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P.) [Tekst]. – 1920. – № 111. – Poz. 733.
5. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1920. – № 117. – Poz. 776.
6. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1921. – № 25. – Poz. 138.
7. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1922. – № 33. – Poz. 265.
8. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1923. – № 13. – Poz. 1119.
9. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1927. – № 53. – Poz. 468.
10. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1928. – № 38. – Poz. 356.
11. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1928. – № 39. – Poz. 385.
12. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1935. – № 30. – Poz. 227.
13. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1932. – № 24. – Poz. 188.
14. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1936. – № 3. – Poz. 23.
15. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1932. – № 94. – Poz. 815.
16. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1935. – № 85. – Poz. 520.
17. Archiwum Akt Nowych, Rada Spółdzielcza 9, Protokół z XIV posiedzenia Rady Spółdzielczej, odbytego w dniu 17 stycznia 1933 r. [Tekst], q. 36.
18. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1934. – № 55. – Poz. 495.
19. Відтята частина від цілості [Текст] // Господарсько-кооперативний часопис. – 1935. – 20 січня. – С. 5-8.
20. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1934. – № 89. – Poz. 817.
21. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1939. – № 65. – Poz. 440.
22. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1934. – № 57. – Poz. 504.
23. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1934. – № 59. – Poz. 511.
24. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1936. – № 35. – Poz. 272.
25. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1936. – № 82. – Poz. 568.
26. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1936. – № 83. – Poz. 577.
27. Dz U. R. P. [Tekst]. – 1936. – № 82. – Poz. 569.

REFERENCES

1. Korchinsky, M., (1935), *Kooperatyvne pravo* [Co-operative law], Lviv, The collection of the RSUC, 238 p.
2. Semchuk, V. I., (1998), *Kooperatyvne pravo* [Co-operative law], Kyiv, In Yure, 336 p.
3. Geley, S., Geley, T., (2001), *Rozvytok kooperatyvnoho zakonodavstva v Ukraini v period mizh pershoiu ta Druhoiu svitovymy viinamy* [Development of Cooperative Legislation in Ukraine Between the First and Second World Wars]. *Ukrainska kooperatsia: istorychni ta sotsialno-ekonomichni aspekty* [Ukrainian Cooperation: Historical and Socio-Economic Aspects], Lviv, LCA Publ. Vol. 2, pp. 16-33.
4. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P.), 1920, nr 111, poz. 733.
5. Dz. U. R. P. 1920, nr 117, poz. 776.
6. Dz. U. R. P. 1921, nr 25, poz. 138.
7. Dz. U. R. P. 1922, nr 33, poz. 265.
8. Dz. U. R. P. 1923, nr 13, poz. 1119.
9. Dz. U. R. P. 1927, nr 53, poz. 468.
10. Dz. U. R. P. 1928, nr 38, poz. 356.

11. Dz. U. R. P. 1928, nr 39, poz. 385.
12. Dz. U. R. P. 1935, nr 30, poz. 227.
13. Dz. U. R. P. 1932, nr 24, poz. 188.
14. Dz. U. R. P. 1936, nr 3, poz. 23.
15. Dz. U. R. P. 1932, nr 94, poz. 815.
16. Dz. U. R. P. 1935, nr 85, poz. 520.
17. Archiwum Akt Nowych, Rada Spółdzielcza 9, Protokół z XIV posiedzenia Rady Spółdzielczej, odbytego w dniu 17 stycznia 1933 r., ą. 36.
18. Dz. U. R. P. 1934, nr 55, poz. 495.
19. Vidtiata chastyna vid tsilosti [Defective part from the whole], (1935), *Hospodarsko-kooperatyvnyi chasopys – Economic-cooperative magazine*, Lviv, January. 20, pp. 5-8.
20. Dz. U. R. P. 1934, nr 89, poz. 817.
21. Dz. U. R. P. 1939, nr 65, poz. 440.
22. Dz. U. R. P. 1934, nr 57, poz. 504.
23. Dz. U. R. P. 1934, nr 59, poz. 511.
24. Dz. U. R. P. 1936, nr 35, poz. 272.
25. Dz. U. R. P. 1936, nr 82, poz. 568.
26. Dz. U. R. P. 1936, nr 83, poz. 577.
27. Dz. U. R. P. 1936, nr 82, poz. 569.